

1944, október 10. Banská Bystrica. — Zápisnica zo slávnostného zasadnutia Slovenskej národnej rady. Program: prejavy členov čs. vládnej delegácie.

Predseda Slovenskej národnej rady p. Dr. Šrobár otvoril toto slávnostné zasadnutie svojím prívetom (viď príloha 1).

Na to ujal sa slova pán minister Němec (viď príloha č. 2). Rečníkovi potom srdečnými slovami poďakoval predseda p. Dr. Šrobár.

Predseda p. Dr. Šrobár potom udelil slovo p. kons. radovi Msgr. Hálovi (viď príloha č. 3). Za jeho krásne slová vyslovil mu predseda p. Dr. Šrobár vďaku.

Ďalším rečníkom bol poslanec p. Valo (viď príloha čís. 4).

Podakujúc predošlému rečníkovi, udelil predseda p. Dr. Šrobár slovo p. generálovi Viestovi, ktorý bol privítaný prítomnými búrlivým potleskom (viď príloha č. 5). Za jeho prejav poďakoval mu potom predseda p. Dr. Šrobár vrelými slovami.

Nakoľko sa už nik neprihlásil o slovo, ukončil predseda p. Dr. Šrobár toto slávnostné zasadnutie, privolajúc ešte na slávu hosťom a novému veliteľovi. Nakoniec všetci prítomní zaspievali štátnu hymnu.

5 príloh.

Ján Mazúr, Dr. Josko.

[Príloha 2 — z prejavu čs. vládneho delegáta min. F. Němca.]

Slávna Slovenská národná rada, dámy a páni.

Dovoľte, aby som najskôr vám všetkým, ale tiež celému slovenskému ľudu tlmočil úprimný pozdrav prezidenta Dr. Eduarda Beneša a vlády Československej republiky; myslím, že môžem právom vysloviť tento pozdrav menom celého štátneho zriadenia, ako sme ho počas vojny v zahraničí vo vzájomnej spolupráci všetkých vybudovali.

Ďalej chcel by som menom mojím aj menom celej delegácie, určenej na prevzatie správy na oslobodenom území v zmysle zmluvy sovietsko-československej, poďakovať za srdečné a priateľské prijatie, ktorého sa nám na oslobodenej pôde našej spoločnej vlasti dostalo. Nepopieram, že sme všetci dojatí a pohnutí vo chvíli, keď nám osud doprial, aby sme boli po piatich rokoch exilu prvými, ktorí sa vrátili domov. Sme ovšem stále ešte za nepriateľským frontom, ktorý sme museli dva razy prekonať, kým sme mohli pristáť na území republiky. A už tento samotný fakt ukazuje, že nie sú ešte všetky nebezpečenstvá prekonané, a že nás všetkých čaká ešte tvrdý a úporný zápas s nepriateľom, ktorý bojuje teraz iba o holý život a ktorý je preto schopný všetkého.

A teraz by som bol rád, keby som vám mohol podať ako prvý člen československej zahraničnej vlády hrubú zprávu o situácii, ako sme ju zvonku videli, o práci, ktorú sme tam konali, a o výsledkoch, ktorých sme v nej dosiahli. [...] ¹

Zpráva o vašom povstaní nás zastihla v Moskve. Boli sme na ceste za svojím cieľom: Organizovať civilnú správu na území, ktoré bude oslobodené statočným postupom Červenej armády a čs. vojska. V spolupráci s predstaviteľom Národnej rady a s našou moskovskou emigráciou pomáhali sme našim úradným miestam v Moskve, aby vám došla čo najskôr pomoc. Viete najlepšie výsledok, ktorý bol dosiahnutý po bedlivých úvahách sovietskych autorít. Rovnako tak postupovala vláda v Londýne.

A keď sme pomohli zaistiť všetku pomoc, rozhodli sme sa, že zjídeme do Banskej Bystrice, aj keď cieľ našej cesty a úlohy našej delegácie ležia inde. Prišli sme — ja ako člen vlády a druhí ako politickí a vojenský reprezentanti nášho zriadenia — medzi vás, aby sme pred celým svetom preukázali, že boj slovenského ľudu je spoločným a nedeliteľným bojom nás všetkých za jednotnú Republiku československú. Vieme, že máte činiť s vážnou situáciou. Preto sme tu, trebárs dočasne. Aby sme videli, čoho je treba, aby sme pomohli, pokiaľ môžeme.

Som istý, že váš boj bude úspešný. Nie ste sami a bojujete ho vo chvíli, kedy na východe slávna Červená armáda pod vedením maršala Stalina bije Nemcov od Baltiku až po Balkán, a kedy na

¹ Z dôvodov úspory miesta sme vynechali nasledujúcu viac ako polovicu prejavu, ktorá sa týka hodnotenia mierových zmlúv z r. 1918, nástupu fašizmu, Mníchova, činnosti Čs. národného výboru z r. 1939 a čs. vlády v Londýne a bojových úspechov čs. zahraničných jednotiek.

západe je rozbitý Atlantický val a povodeň porážky sa ženie na Siegfriedovu líniu. Ak môžem poradiť, nuž iba toľko: Aby každý Slovak si bol vedomý, že je to boj s bestiou, ktorá vie ničť ako nik na svete. My sme videli, čoho je schopná. Sovietsky sváz poznal, čo vie, ako to poznala Francía a Anglia a najmä, ako to poznali naši v Čechách a na Morave. Je treba vypätia síl, kázne a tvrdošti k sebe i druhým. Len tak zvíťazíte!

Vedľa vojnovej situácie, ktorá prirodzene je a dosiaľ bola najdôležitejším úsekom našej práce, starala sa vláda tiež o vnútorné problémy. Už od r. 1940 spoločne s prezidentom hájila a háji vláda stanovisko, že pokiaľ ide o úpravu vecí domácich — národných, politických, hospodárskych, sociálnych atď. — bude rozhodovanie o nich plne patriť oslobodenému ľudu. Vláda si bola a je vedomá toho, že naša zahraničná emigrácia je iba nepatrným zlomkom, ktorý preto nemá práva, aby predurčoval vývoj pomerov v slobodnom domove.

Jej práca sa preto sústredila jedine na úsek ohraničený najkratšou možnou dobou pre obdobie rýdzo prechodné. Ak nemá dôjsť k ťažkým poruchám, musia byť vykonané prípravy k podchyteniu administratívnej, hospodárskej a sociálnej organizácie na celom území Republiky, alebo na jeho častiach tak, ako budú podľa všetkého postupne oslobodzované.

Za tým účelom sme postupne v emigrácii sústredili všetky prvky politických a verejných pracovníkov na princípe národného frontu. Toto zoskupenie, ktoré sa prejavilo navonok hlavne v Štátnej rade so sídlom v Londýne, nielen sústredilo, ale skutočne zblížilo všetkých zahraničných pracovníkov tak, že môžem so súhlasom celej našej delegácie konštatovať, že sme boli za celý čas našej práce vonku v zásadných otázkach vždy jednotní. Nemali sme rozpory národné, stranické alebo náboženské. Pracovali sme jednotne.

Nielen to. Táto zhoda názorová sa prejavila aj vzácnou spoluprácou s tou časťou našej emigrácie, ktorá sa nachádzala v Moskve. Naši priatelia v Moskve pracovali z hľadiska spoločnej veci československej tak dobre a účinne, že mohol právom prezident Dr. Beneš túto činnosť zhodnotiť a oceniť. — Tiež — na rozdiel od druhých emigrácií, poľskej, juhoslovenskej, gréckej, — nevznikli medzi nami zásadné názorové rozdiely a zostala plne zachovaná jednota, tak žiaduca dnes, tak potrebná zajtra.

Myslím, že som mohol právom odpovedať na otázku „Československých listov“ v Moskve o svojich dojmach: „Neprišli londýnski medzi moskovských — ale prišli svoji k svojim.“

Nielen vláda, ale celé štátne zriadenie aj všetka naša emigrácia je presvedčená, že vaše úsilie doma aj naše vonku má jeden spoločný cieľ: Republiku československú. Poučení minulosťou, bohatší na skúsenosti zo sveta, hovoríme však jasne a otvorene: Musí to byť republika nová, zbavená chýb a omylov minulosti. Republika ľudová, demokratická, v ktorej všetci majú mať právo na prácu a na rovnoprávne zaobchádzanie so všetkými. Republika samostatná a nezávislá, opretá politicky, vojensky a hospodársky o hlbokú a všestrannú spoluprácu s naším veľkým slovanským susedom Ruskom, neopúšťajúc však svoj priateľský pomer k demokraciám Západu.

Bude vecou slobodných Slovákov, Čechov a Ukrajincov, aby si určili, ako má vyzeráť jej vnútorná náplň, jej poriadok. V tom smere niet nijakých záväzkov. Toľko vieme, spoločné a rovnoprávne spolužitie slovanských národov v republike je a bude najväčšou silou jednotnej Československej republiky.

Je prirodzené, že sme sa vonku starali o prvé prechodné opatrenia v čase po skončení vojny. Máme dnes dohodu vládou schválenú, že v prechodnom čase bude predstaviteľom vôle ľudu zostava národných výborov, obecných, okresných, zemských. Národné výbory ako orgány ľudovej moci musia sa starať o čas prechodný, t. j. až do času, v ktorom slobodnou vôľbou vzniknú legálne útvary, ktoré by svojim rozhodnutím určili úpravu nášho vnútorného života.

Vláda prirodzene, spoločne so Štátnou radou, snažila sa pripraviť mnohé nezbytné prechodné opatrenia, ktoré, samozrejme, budú doma podľa situácie opravené alebo doplnené domácimi orgánmi.

Je samozrejmé, že tieto opatrenia snažia sa predvídať vývoj situácie. Súdime všetci, že dôsledkom vojny budú značné presuny najmä v hospodárskej a sociálnej skladbe spoločenskej. K demokracii politickej musí prísť i sociálna a hospodárska.

Nebude možné, aby kľúčové výrobné podniky, od ktorých práce závisia osudy národa, ostali majetkom jedincov. Naproti tomu však bude treba ochrany pre malých a stredných podnikateľov, roľníkov, obchodníkov. Samozrejme, z tejto zásady sa vopred vylučujú majetky nepriateľov štátu, Nemcov, Maďarov, zradcov.

Úprava sociálneho života musí plne zabezpečiť robotníka a zamestnanca.

Vo všetkých týchto smeroch môžu byť dané problémy vyriešené správne a účelne len v spolupráci všetkých, v plnej zhode s regionálnymi Národnými výbormi.

Tak sme sa vždy pozerali na vývoj udalostí. My zo zahraničia prichádzame domov, nie aby sme rozhodovali, ale aby sme radili. A máme len jediné želanie: Aby sme čím skôr zrástli s vami doma v jediný kus, v nerozbornú jednotu Republiky československej.

Túto národnú frontu, akú sme si vytvorili v zahraničí, hodláme si uchovať aj doma. Prvé časy po vojne budú nesmierne ťažké. Veľká časť nielen Európy, ale sveta je úplne zničená, sú rozrušené mnohé zdroje prírodného bohatstva. Celý svet ochudobnel. Obete, ktoré si vyžiadala táto vojna, sú nesmierne. Chcel by som len pripomenúť veľké obete Sovietskeho svazu, ktorý tak dlhý čas niesol sám celú ťarchu vojny.

Bude treba po válke tvrdej spolupráce nás všetkých, ak sa máme skoro dostať do normálnych pomerov. My sme o potrebe spolupráce presvedčení aj v rámci medzinárodnom. Medzi Sovietskym svázom, Angliou a Amerikou zostane táto spolupráca zachovaná ako hlavná záruka mieru.

Na rozdiel od minulej vojny bude sa po tejto vojne meniť nielen mapa, ale tiež vnútorná náplň sveta. Široké ľudové masy, ktoré túto vátku viedli a vyhrali, zostanú rozhodujúcim faktorom spoločenským. Hospodárska a sociálna náplň spoločenská bude sa tvoriť tak, aby slúžila všetkým, a nie iba jednotlivcom. Vedeli sme prekonať veľmi skoro dôsledky minulej vojny. Vedeli sme sa rýchle vyrovnáť s problémami, ktoré vtedy z nej vyrástli. Verím, že to dokážeme i teraz.

A teraz mi na koniec dovoľte, aby som povedal: 5 rokov sme neboli doma. Domov bol na dosah ruky, a my sme tam nemohli. Medzi ním a nami stál nemecký vrah, ktorý doma, najmä u nás v Čechách a na Morave, zabíjal našich drahých, lúpil náš národný majetok a ponemčoval naše kraje.

A tak sme iba poznali, ako máme tú svoju zem radi. Smútok, túžba po domove boli ťažkým sprievodom nášho denného, a nie vždy radostného emigrantského života. My, ktorí sme stratili svoju vlasť a svoje domovy, sme iba vtedy poznali, aké drahé a vzácne veci to sú. Vážme si ich. Máme teraz jedinou príležitosť v histórii, aby sme sa zbavili svojich nepriateľov, a aby sme si vybudovali svoju vlasť tak, aby bola skutočným a trvalým domovom nás všetkých.

Slovanské národy Európy v čele so Sovietskym sväzom prejavili a dokázali svetu, čo znamenajú. Nemecké násilie, ale tiež nemecká leš už nikdy viac medzi nás nesmie vniknúť.

Česi, Slováci, Ukrajinci, každý vo svojej zemi, ale všetci spoločne v jednotnom štáte sú neporažiteľní! Rozdelení, znepriatelení medzi sebou stanú sa korisťou nemeckých vrahov ako ich polabskí bratia.

V nemeckej rukavici bývala vždy železná päst, päst zabijáka, päst vraha. Pamätajme si to všetci pre budúcnosť a konajme podľa toho.

Milujme svoju vlasť, svoju zem, svoju republiku tak, aby sme ju vedeli nielen dobre vybudovať, ale tiež udržať. Lebo je to náš spoločný a nedeliteľný domov, domov Slovákov, Čechov a Ukrajincov, domov československý.

A až vy z Banskej Bystrice, zo Zvolena, z Brezna, ale skoro už tiež z Bratislavy, Košíc a Nových Zámkov prídete k nám do slobodnej Prahy, prídte tak, ako sme my prišli do Banskej Bystrice: Domov. Medzi svojich.

Zdar vášmu boju, zdar vašej práci! Prajem Vám, Slovenskej národnej rade, vojakom a partizánom, celému slovenskému ľudu úspech v jeho ťažkom zápase. Lebo váš úspech je úspechom naším, rovnako ako náš úspech je vašim.

Zdar prezidentovi Dr. Benešovi!

Zdar Sovietskemu sväzu a jeho maršalovi Stalinovi!

Zdar našim Spojencom, Anglii a Amerike!

Zdar Československej republike!

ASNR Bratislava. SNR, 1944, 12. zasadnutie SNR. Originál zápisnica s prílohou. Strojopis, originál.

408

1944, október 10., 21,00 hod. Banská Bystrica. — Bojový rozkaz č. 13 Hlavného štábu partizánskeho hnutia na Slovensku 1. partizánskej brigáde M. R. Štefánika na zaujatie obrany južného a juhozápadného úseku povstaleckého územia.

Nepriateľ pokračuje vo svojej aktívnej činnosti, aby dobyl priestor Zvolen a Banská Bystrica, kde je umiestené naše základné letisko a kde je vojensko-politické i hospodárske stredisko oslobodeného územia.

Nepriateľ sa opätovne pokúšal dobyť tento priestor útokom od Dolnej Štubne, Krupiny, Sv. Kríža, Ružomberka, nedosiahol však svoj cieľ.

V posledných dňoch badať sústredovanie nepriateľa na juhu v priestoroch Žarnovica, Levice, Ban. Štiavnica a v smeroch Krupina—Zvolen; Balassagyarmat—hrad Modrý Kameň—Plešivec; Szakáll—Zvolenská Slatina; Lučenec—Zvolen; Rimavská Sobota—Tisovec.

Aby sa nepripustil postup nepriateľa smerom na Zvolen z juhu a juhovýchodu a na zničenie zjavujúcich sa nepriateľských vojsk na južných úsekoch oslobodeného územia,